

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус
навчальної дисципліни
Методика навчання основ здоров'я
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма «Здоров'я людини. Фізична реабілітація»
Спеціальність 014 Середня освіта (Здоров'я людини)
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший

Викладач (і)	Хатунцева Світлана Миколаївна
Посилання на сайт	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=1401
Контактний тел.	095 461 33 15
Е-mail викладача:	katunceva1974@gmail.com
Графік консультацій	Вівторок 13.00 -14.20 год. Субота 13.00 -14.20 год.

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
6/180	30	30	120	екзамен

Семестр: весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: здоров'я, методи навчання, навчальна програма, кабінет основ здоров'я, індивідуалізація, професійне самовдосконалення, вчитель основ здоров'я.

Мета та предмет курсу: Метою навчальної дисципліни “Методика навчання основ здоров'я” є формування професійної компетентності студентів щодо організації і проведення навчальної та позаурочної роботи з основ здоров'я.

Предметом навчальної дисципліни є теорія і практика навчання і виховання.

Компетентості та програмні результати:

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя.

ЗК 9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 2. Здатність до здійснення мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

ФК 5. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ФК 9. Здатність застосовувати методи й засоби навчання основ здоров'я для розвитку здібностей учнів.

ФК 3. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності; упроваджувати здоров'язберезувальні, профілактичні та оздоровчі технології в педагогічній діяльності.

ФК 10. Здатність формувати в учнів позитивну мотивацію до здорового способу життя на основі розвитку життєвих навичок, здійснювати позакласну виховну роботу з питань формування, збереження і зміцнення здоров'я, профілактики шкідливих звичок, неінфекційних та соціально-небезпечних інфекційних хвороб.

ФК 14. Здатність організовувати інклюзивний освітній процес.

ПРН 19. Уміти вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя, володіти прийомами самовдосконалення.

ПРН 8. Уміти цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.

ПРН 13. Уміти формувати в учнів ключові і предметні компетентності та здійснювати міжпредметні зв'язки.

ПРН 3. Знати та розуміти особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовувати диференціацію навчання, організовувати освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.

ПРН 5. Добирати і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснювати самоаналіз ефективності уроків.

ПРН 2. Знати, розуміти та застосовувати принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання основ здоров'я в закладах загальної середньої освіти.

ПРН 12. Знати основні закони й положення теорії здоров'я та здорового способу життя.

ПРН 13. Уміти формувати в учнів ключові і предметні компетентності та здійснювати міжпредметні зв'язки.

ПРН 17. Уміти організовувати інклюзивний освітній процес.

Зміст курсу:

Тема: УРОК – ОСНОВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ.

- Урок як основна форма організації навчання, функції уроку з «Основ здоров'я».
- Типологія і структура уроку.
- Характеристика основних форм організації навчання.
- План уроку (Тема уроку. Мета уроку. Завдання: освітні, розвиваючі, виховні. Тип уроку. Вид уроку. Методи і методичні прийоми. Матеріально-технічне і дидактичне обладнання (прилади, еталони, заготовки, дидактичний матеріал, технічні засоби навчання тощо). Міжпредметні зв'язки. Хід уроку).
- Виховання академічної доброчесності на уроках основ здоров'я.

Тема: КЛАСИФІКАЦІЯ УРОКІВ

- Урок засвоєння нових знань.
- Урок формування умінь і навичок.
- Урок застосування знань, умінь і навичок.
- Урок узагальнення і систематизації нових знань.

- Урок перевірки та корекції знань, умінь і навичок.
- Комбінований урок.

Тема: ВИМОГИ ДО УРОКУ.

- Освітні вимоги до уроку.
- Загальнопедагогічні вимоги до уроку.
- Дидактичні вимоги до уроку.
- Психологічні вимоги до уроку.
- Гігієнічні вимоги до уроку.
- Виховні вимоги до уроку.

Тема: НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ

- Поняття «нестандартні уроки». Їх види та характеристика.
- Поняття «тренінг». Мета, зміст, структура тренінгу.
- Уроки-змагання (вікторини, конкурси, урокиаукціони, уроки-КВК).
- Уроки громадського огляду знань (уроки-заліки, урокиконсультації, уроки взаємного навчання).
- Уроки комунікативної спрямованості (уроки-диспути, конференції, телеурок, усний журнал).
- Театралізовані уроки (вистава, концерт).
- Уроки-подорожі, мандрівки.

Тема: ПОЗАУРОЧНІ, ПОЗАКЛАСНІ ТА ПОЗАШКІЛЬНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

- Позаурочна форма організації навчального процесу. Домашня робота.
- Форми та види позакласної роботи з «Основ здоров'я».
- Види індивідуальної форми позакласної роботи: дослідження та спостереження, самоспостереження, випуск стінгазети, підготовка доповідей і рефератів, презентацій тощо.
- Найпоширеніша форма групової показакласної роботи – гурток.
- Форми масової позакласної роботи:
 - тематичні читацькі конференції,
 - усні журнали,
 - тематичний перегляд науково-популярних і художніх фільмів;
 - свята;
 - конкурси;
 - «клуб веселих та кмітливих» (КВК);
 - позакласні екскурсії;
 - проведення визначених Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) міжнародних культурно-просвітницьких заходів тощо.

Тема: ШКІЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ. МЕТОД ПРОЕКТІВ.

- Позашкільні форми організації навчального процесу. Поняття «шкільна екскурсія».
- Класифікація екскурсій.
- Структура екскурсій та підготовка до екскурсії.
- Метод проектів. Його характеристика.

Тема: ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ, ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

- Поняття «проблемна ситуація», «проблемне навчання».
- Класифікація навчальних проблем.
- Умови побудови проблемного навчання.

Тема: ПОНЯТТЯ «ДИДАКТИЧНІ ІГРИ», ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

- Поняття «дидактичні ігри».
- Класифікація дидактичних ігор.
- Структура та функції дидактичних ігор.
- Завдання вчителя при підготовці і проведенні дидактичних ігор на уроках «Основ здоров'я».
- Вимоги до ігрової діяльності учнів на уроках «Основ здоров'я».

Тема: КАБІНЕТ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

- Загальні положення про кабінет основ здоров'я.
- Мета і завдання організації кабінетів основ здоров'я.
- Типи навчальних кабінетів основ здоров'я.
- Матеріально-технічне забезпечення кабінету основ здоров'я.
- Навчально-методичне забезпечення кабінету основ здоров'я.
- Оформлення кабінету основ здоров'я.
- Керівництво діяльністю кабінету основ здоров'я та організація його роботи.

Тема: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

- Поняття про здоров'язбережувальну компетентність.
- Особливості формування здоров'язбережувальної компетентності у здобувачів середньої освіти.
- Формування здоров'язбережувальної компетентності у процесі вивчення біології.

Тема: ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я.

- Об'єкти навколишнього середовища взяті в натуральному вигляді або препаровані для навчальних завдань.
- Діючі моделі.
- Макети і муляжі.
- Прилади і засоби для демонстраційних експериментів.
- Графічні засоби (картини, малюнки, карти, схеми).
- Технічні засоби навчання (діапозитиви, діафільми, навчальні кінофільми, телепередачі, звуко- і відеозаписи тощо).
- Електронні підручники і навчальні посібники.
- Прилади для контролю знань і умінь учнів.
- Технічні засоби навчання. Комп'ютери у навчанні.
- Інтерактивні методи навчання на уроках основ здоров'я.
- “Мозковий штурм”, або брейнсторм;
- Обговорення великою групою (“спрямована дискусія”);
- Робота та виконання вправ у малих навчальних групах;

- Рольова гра;
- Дебати, дискусії;
- Розгляд та аналіз конкретних життєвих ситуацій;
- Виконання проєктів;
- Перегляд і обговорення тематичних відеофільмів.

Тема: СУЧАСНІ ПРИЙОМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

- Поняття про сучасні прийоми організації викладацької діяльності у закладах середньої освіти.
- «Відстрочена відгадка».
- Змагання.
- Гра «Так — ні».
- Гра «Світлофор».
- «Здивуй».
- «М'яч зі словами».
- «Спіймай помилку».
- «Шпаргалки».
- Підтакування.

Тема: ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ.

- Поняття про інклюзивне навчання.
- Складові успішної роботи команди супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
- Гра як засіб розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
- Особливості функціонування інклюзивно-ресурсного центру.

Тема: ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

- Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 рр.
- Форми організації навчання:
 - за кількістю учнів – колективні, групові, мікрогрупові та індивідуальні.
 - за місцем навчання і виду закладу – шкільні (уроки, робота в майстернях, на пришкільних ділянках), позашкільні (екскурсії, заняття вдома, на підприємствах);
 - за тривалістю навчальних занять уроки (40-45 хвилин), корекційні заняття індивідуального і групового характеру (ЛФК, заняття з вчителем-реабілітологом) (від 15 до 20 хвилин), робота у групі продовженого дня (від 60 до 90 хвилин);
 - за напрямом діяльності, метою і завданням навчання – корекційні, заняття з розвитку психомоторики і сенсорних процесів, ігротерапія.

Тема: ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ

- Поняття про “удосконалення”, “самість”, “самовдосконалення”, “професійне самовдосконалення вчителя”.
- Самопізнання як фасилітатор самовдосконалення вчителя.
- Самовдосконалення вчителя як тривекторний процес: самоосвіти, саморозвитку та самовиховання.

- Поняття про індивідуалізацію та диференціацію навчання.
- Поняття про індивідуалізацію професійної підготовки вчителя.
- Індивідуалізоване освітнє середовище.

Тема: ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

- Поняття про самоосвіту як діяльність для регулярного поповнення знань.
- Самоосвіта як процес засвоєння додаткових знань.
- Самоосвіта як процес індивідуального пізнання світу.
- Самоосвіта як результат культурно-історичного, соціального досвіду, пізнавальної, духовно-практичної діяльності особистості.
- Поняття про самовиховання особистості.
- Проблема самовиховання в психолого-педагогічній спадщині вітчизняних та зарубіжних дослідників.
- Самовиховання в структурі самовдосконалення вчителя.
- Проблема готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення.
- Поняття про розвиток, саморозвиток.
- Поняття про самоактуалізацію особистості.
- Саморозвиток в структурі самовдосконалення вчителя основ здоров'я.

Методи навчання:

Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична) тощо.

Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження тощо.

Практичні: вправи, практичні роботи тощо.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): активні методи навчання, моделюючи ситуації з життя.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Своєчасне виконання практичних завдань та самостійної роботи є обов'язковим. Відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) відбуваються на консультаціях згідно графіку.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти дотримуються правил академічної доброчесності згідно Положення про академічну доброчесність у БДПУ. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем.

Політика щодо відвідування. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають лекції і практичні заняття курсу, виконують курсову роботу. Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: мультимедійний проектор, інтернет-ресурси, лекційна аудиторія, таблиці, доступ до wi-fi

Система оцінювання та вимоги: накопичувальна бально-рейтингова

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен,	Для підсумкового семестрового контролю, що	Для підсумкового семестрового контролю, що

	курсону роботу, практику	включає залік	
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. – Київ, Державна служба якості освіти, 2019 – 240 с. (<http://surl.li/obl1>).
2. Валецька Р. О. Методика навчання основ здоров'я : підручник. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. 236 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : практикум : навчальний посібник. К. : Слово, 2013. 448 с.
4. Жульова С.І. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів основ здоров'я до ведення первинної профілактики захворювань на ВІЛ/СНІД : монографія. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В, 2014. 222 с.
5. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник. Упорядниці: Андрєєнкова В.Л., Чернець К.О. «Видавничий дім Дмитра Бураго», К., 198 с. (<http://surl.li/gxbe>).
6. Концепція Нової Української Школи. Режим доступу: <http://surl.li/ho1a>.
7. Міхеєнко, О.І. Підготовка майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій: монографія. Суми : Університетська книга, 2017. 316 с.
8. Осіпов В.М. Основи валеології : навчально-методичний комплекс / В. М. Осіпов. Бердянськ : БДПУ, 2013. 130 с.
9. Основи здоров'я 5 кл. : підруч. для закл. заг.сер.освіти / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. — К.: Видавництво «Алатон», 2018. — 180 с. (<http://surl.li/obl1>)
10. Основи здоров'я : підруч. для 7 кл. закл. заг.сер.освіти / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. — К: Видавництво «Алатон», 2020. — 192 с. (<http://surl.li/obmd>).
11. Основи здоров'я : підруч. для 6 кл. закл. заг.сер.освіти / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. — К: Видавництво «Алатон», 2020. — 200 с. (<http://surl.li/obma>).
12. Основи здоров'я : підруч. для 9 кл. закл. заг.сер.освіти / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко. — К: Видавництво «Алатон», 2017. — 224 с. (<http://surl.li/obmh>).
13. Основи здоров'я 5 кл. : підруч. для закл. заг.сер.освіти / Т.Є. Бойченко, С.В. Василенко, Н.І. Гущина та ін. – 2 –ге вид., доопрац. – Київ : Генеза, 2018. – 176 с. (<http://surl.li/obls>).
14. Основи здоров'я 9 кл. : підруч. для закл. заг.сер.освіти / Н.І. Гущина, С.В. Василенко, Л.П. Колотій – Х : ТОВ «СИЦІЯ», 2017. – 192 с. (<http://surl.li/obmn>).
15. Орловська, В.В. Здоров'я людини: навчально-метод. комплекс для ст-ів напряму «Здоров'я людини» : Ч. II / В В Орловська. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В, 2016. 98 с.
16. Петрунько, О.В. Молодь та інноваційні технології : перспективи і ризики взаємодії : методичний посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 84 с.
17. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Основи здоров'я (5 –9 класи). *Укладачі програми (2012 р.):* Т. Є. Бойченко, Т. В. Воронцова, О. Л. Москаленко,

- В. В. Дерев'янку, В. С. Пономаренко, Н. М. Поліщук, С. С. Фіцайло (<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>)
18. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівців у професіях типу "Людина - людина" : монографія / за заг. ред. О. М. Кокуна. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 266 с.
 19. Сербова, О.В. Соціально-психологічна реабілітація дітей з порушенням психофізичного розвитку: навчальний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2018. 278 с.
 20. Сопнева, Н.Б. Педагогічні умови навчально-етичної діяльності майбутнього вчителя : монографія / Н Б Сопнева. — Донецьк : Ландон-XXI, 2012. 164 с.
 21. Стрілець С.І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навчально-методичний посібник. Чернівці : ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2012. 200 с.
 22. Сулима А.С. Методика навчання основ здоров'я, валеології та проведення виховної роботи з формування мотивації до здорового способу життя: методичні рекомендації до проведення практичних занять. Вінниця, 2019. 50с.
 23. Сулима А.С. Методика навчання основ здоров'я, валеології та проведення виховної роботи з формування мотивації до здорового способу життя: тексти лекцій: навчально-методичний посібник для студентів ступеня вищої освіти бакалавр освітньої програми Середня освіта. Здоров'я людини спеціальності 014 Середня освіта (Здоров'я людини). Вінниця: 2019. 182с.
 24. Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України: бібліографічний покажчик / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. Сухомлинського. К. : Знання України, 2017. 319 с.
 25. Шаповалова Т. Г. Методика навчання валеології, основ здоров'я та безпеки життєдіяльності в початковій школі : навч.-метод. посіб.; Бердян. держ. пед. ун-т. Бердянськ : БДПУ, 2014. 180 с.
 26. Фізеші, О.Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: навчальний посібник К. : Кондор, 2016. 390 с.
 27. Хатунцева С. М. Професійне самовдосконалення вчителя. Кредитно-модульний курс: навч. посіб. Бердянськ, 2016. 137 с.
 28. Хатунцева, С.М. Формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення у процесі індивідуалізації професійної підготовки: монографія. Харків : Діагональ, 2017. 432 с.

Додаткові

1. Булич, Е.Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології : навч. посібник для ВНЗ / Е.Г. Булич, І.В. Муравов. К. : ІЗМН, 1997. 224 с.
2. Валецька Р.О. Основи валеології : підручник. Луцьк: Волинська книга, 2007. 348 с.
3. Грибан, В.Г. Валеологія : навчальний посібник для ВНЗ / В Г Грибан. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 256 с.
4. Грибан, В.Г. Валеологія [Електронний ресурс]: підручник для ст-тів ВНЗ / В Г Грибан. К. : Центр навчальної літератури, 2011.
5. Гриньова М. В. Методика викладання валеології. Полтава : АСМІ, 2001.155 с.
6. Дербеньова, А.Г. Загальна біологія: навч. посібн. для 10-11 кл / А.Г. Дербеньова, Р.В. Шаламов; за ред. П.А. Калімана. 2-е видання. Харків : Світ дитинства, 1999. 264 с.
7. Дорогунцов, С.І. Екосередовище і сучасність : стратегія регіонального розвитку і екосередовище : монографія / С.І. Дорогунцов, М.А. Хвесик, Л.М. Горбач. К. : Кондор, 2006.
8. Крамаренко, А. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів спец. 7.01010201 'Початкова освіта' / А. Крамаренко, К. Степанюк. Донецьк : Ландон-XXI, 2012. 354 с.
9. Коваль, Н.С. Самостійна робота учнів на уроках природознавства: посібник для вчителів / Н С Коваль. К. : Радянська школа, 1982. 93 с.
10. Левченко, Т.Г. Валеологія щодня : основи здоров'я для дітей 5 - 6 років / Т. Г. Левченко. Харків : Основа, 2018. 221 с.
11. Методика викладання біології, хімії, географії: республіканський науково-методичний збірник : вип. 8. К. : Освіта України, 1995.128 с.

12. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: навч. посібник для студ., магістрів, аспірантів ВНЗ / за ред. С.У. Гончаренка, П.М. Олійника. К. : Вища школа, 2003. 323 с.
13. Ніколаєнко, С.М. Освіта в інноваційному поступі суспільства. К. : Знання, 2006. 207 с.
14. Основи здоров'я: підручник для 4-го кл. загальноосв. навч. закл. / І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. Страшко. — К.: Видавництво «Ала тон», 2015. — 148 с.
15. Онишків, З.М. Основи школознавства : навчальний посібник для ВНЗ / З М. Онишків. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. 176 с.
16. Осадчий, В.В. Система інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету : монографія / В.В. Осадчий; за ред. д.п.н., проф., члена-кореспондента НАПН України С. О. Сисоєвої. Мелітополь : Видав. буд. Мелітопольської міської друкарні, 2012. 420 с.
17. Плахтій П.Д. Вікова фізіологія і валеологія: лабораторний практикум / П.Д. Плахтій, В.К. Страшко, В.К. Підгорний. – 2-е видання. Кам'янець – Подільський : Абетка, 2006. 208 с.
18. Соколенко, Л.С. Вікова фізіологія, шкільна гігієна і валеологія : тести, завдання для самопідготовки і питання екзаменаційних випробувань : навчально-методичний посібник / Л.С. Соколенко, О.Ф. Головка, Г.Л. Воскобойнікова. Кам'янець-Подільський : ПП Буйніцький О. А, 2010. 148 с.
19. Шаповалова, Т.Г. Ековалеологія : навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку "Ековалеологія". Бердянськ, 2014. 84 с.
20. Цимбал, Н.М. Практикум з валеології. Основи долікарської допомоги : навч.-метод. посібник для ВНЗ, вчителів та учнів ЗОШ / Н.М. Цимбал, О.Д. Берегова. — Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2004. 112 с.
21. Фіцула, М.М. Педагогіка: загальні засади педагогіки; теорія освіти і навчання (дидактика); теорія виховання; школознавство; з історії педагогіки: навч. посібник для студентів вищих пед. закладів освіти. К. : Академвидав, 2000. — 544 с.
22. Ярошук, Л.Г. Історія педагогіки: навчально-методичний комплекс: Бердянськ : Видавець Ткачук О. В, 2014. 414 с.
23. Ярошук Л.Г. Методика виховної роботи : навчально-методичний комплекс. К. : Слово, 2012. 320 с.